

DET ÄR EN SKAM ATT VI LEVER I EN TID DÅ DET ÄR LÄTTARE ATT SPRÄNGA EN ATOM ÄN EN NORM.

EMMA BÄCKMAN

CECILIA LARSSON

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Examensarbete på
grundnivå
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Emma Bäckman
Cecilia Larsson

Det är en skam att vi lever i en tid då det är lättare att spränga en atom än en norm.

2012

Antal sidor: 25

Syftet med denna studie var att studera förskolebarns erfarenheter av genus utifrån bilderböcker. Studien är baserad på kvalitativa boksamtal, där tre böcker användes samt bildanalyser av barnens teckningar. Boksamtalen gjordes tillsammans med tio barn från två olika förskolor. Resultatet visade att barnens uppfattningar av genus skilde sig åt, majoriteten uppfattade genus genom de traditionella genusmönstren medan några barn utmanade dessa. Samtliga barn poängterade att den verkliga skillnaden mellan män och kvinnor är den biologiska olikheten. Sammanfattningsvis kunde vi se att barnen visar ödmjukhet och acceptans för de barn som utmanar de traditionella genusmönstren.

Nyckelord: Genus, Könroller, Genusmönster, Bilderböcker, Förskola

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Forskningsfrågor	1
1.3 Begreppsdefinition	1
1.3.1 Genus	2
1.3.2 Könroller	2
1.3.3 Genusmönster.....	2
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	2
2.1 Teori.....	2
2.2 Genus ur ett historiskt perspektiv.....	3
2.3 Bilderbokens historia.....	4
2.4 Genus och böcker i läroplanen för förskolan	5
2.5 Genus i bilderböcker	6
3. METOD	7
3.1 Forskningsstrategi.....	7
3.2 Datainsamlingsmetod.....	8
3.2.1 Boksamtal	8
3.2.2 Bildanalys.....	8
3.3 Urval.....	8
3.4 Genomförande.....	9
3.4.1 Racer-Rakel och fångarna i svinstian	9
3.4.2 Kenta och Barbisarna	9
3.4.3 God natt, Alfons Åberg.....	9
3.5 Databearbetning och analys	9
3.6 Forskningsetiska principer	10
4. RESULTAT	10

4.1 Bok 1- Racer-Rakel och fångarna i svinstian	10
4.1.1 Yttre	10
4.1.2 Färger	12
4.1.3 Namn.....	12
Sammanfattning om bok 1.....	12
4.2 Bok 2- Kenta och barbisarna	13
4.2.1 Yttre.....	13
4.2.2 Kläder	13
4.2.3 Lekar	13
Sammanfattning om bok 2	14
4.3 Bok 3- God natt, Alfons Åberg.....	14
4.3.1 Kläder	14
4.3.2 Biologi.....	15
4.3.3 Mamma och pappa	15
Sammanfattning på bok 3	15
4.4 Barnens teckningar	16
Slutsats om barnens teckningar	19
5. ANALYS OCH SLUTDISKUSSION.....	19
5.1 Individ och genus.....	20
5.2 Barngrupperna om genus.....	22
5.3 Diskussion	22
5.4 Slutsatser	24
5.5 Pedagogisk relevans och vidare forskning	24
REFERENSLISTA	26
BILAGA.....	28

1. INLEDNING

En gång var vi med vår kompis dotter Jessica på Bamsegymna. Hon såg fram emot första dagen på gymnastiken då hon skulle få använda sin blå basketdräkt, bestående av shorts och linne. Inne i gymnastiksalen kryllade det av barn, både pojkar och flickor. En flicka kom efter en stund fram till oss och Jessica och frågade "vad heter HAN?" Vi hade inte märkt det förrän då, att Jessica var den enda flickan som inte hade på sig en rosa eller lila gymnastikdräkt.

Det var här våra tankar tog fart, varför antog denna flicka att Jessica var en pojke? Var det på grund av hennes val av gymnastikkläder eller var det på grund av hennes blonda page till frisyr? Om basketdräkten hade varit rosa, hade denna flicka då ställt samma fråga? Vi blev intresserade av hur barn ser på genus och genusmönster och våra erfarenheter säger att barn lär sig mycket genom böcker. Därför ville vi undersöka vad barnen har för kunskaper om genus via bilderböcker. Det står i Läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket 2011) att jämställdhet mellan könen ska vara synlig i arbetet med barn och att alla typer av stereotypa könsbilder ska motverkas. Vårt uppdrag som lärare blir då att uppfylla detta, det krävs av oss att dels vara medvetna om genus och dels att finna de rätta verktygen till exempel böcker för att barn ska kunna få insikt om genus. Där barn får möta starka och ödmjuka karaktärer av de båda könen. Vår titel kommer från ett passande citat från Albert Einstein där han beskriver hur svårt det är att få bort rådande genusmönster.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att studera förskolebarns erfarenheter av genus utifrån bilderböcker.

1.2 Forskningsfrågor

För att finna svar på syftet använder vi oss av följande frågor:

- Hur erfar barnen genus utifrån bilderböcker?
- Uppfattar barnen genusmönster i bilderböcker? Om så på vilka sätt?

1.3 Begreppsdefinition

I Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011) talas det om könsroller, men vi har valt att använda oss av begreppet genusmönster genomgående i studien. Vi anser att begreppet könsroller är värt att definiera, eftersom att det används i läroplanen.

1.3.1 Genus

Att definiera ordet genus är svårt eftersom att ordet är brett och kan vara svårtolkat. Genus handlar inte endast om människors fysiska kroppar utan det handlar även om relationer mellan manligt och kvinnligt samt tankar och normer till dessa. Begreppet genus började på 1980-talet användas av en grupp svenska forskare. Ordet har sin grund i det latinska språket och betyder kön, släkte och sort. Genus bildas genom att det skiljs på manligt och kvinnligt. Begreppet ska således hjälpa till att se det som det tidigare har blundats för så att förändringar kan ske (Hirdman, 2003). I detta examensarbete användes genus som syftar till forskning.

1.3.2 Könsroller

Likt ordet genus är även ordet könsroller tvetydigt. Antingen ses ordet könsroller ur ett biologiskt perspektiv (kön) eller ur ett socialt perspektiv (roll) där de kvinnliga och manliga egenskaperna ses (Hirdman, 2003). Nationalencyklopedin (2011) benämner ordet könsroller som en skillnad mellan det sociala och kulturella hos könet, som handlingssätt, värderingar, prestige och normer.

1.3.3 Genusmönster

Genusmönster är likt könsroller mångtydigt, då genusmönster kan skifta från en plats till en annan. Genusmönster kan beskrivas som genusrelaterade mönster, enligt Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2009).

Genusmönster användes i examensarbetet för att definiera föreställningar knutna till individens kön, könsroller användes vid referat till läroplanen i relation till könsmönster.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

Här nedan presenteras litteratur kring ämnena bilderböcker och genus. De två inledande rubrikerna handlar om genusteoretisk utgångspunkt och genus ur ett historiskt perspektiv. Därefter presenteras bilderbokens historia och vad förskolans läroplan tar upp om genus och böcker samt hur genus framställs i bilderböcker.

2.1 Teori

Denna studie utgår ifrån ett genusteoretiskt perspektiv vilket innebär att föreställningar om män och kvinnors kön är i blickfånget samt relationerna mellan dem. Vår teoretiska grund utgår ifrån Hirdmans (1998) teori om genus där dikotomi beskrivs. Dikotomi innebär att könen särskiljs och att män och kvinnor ses som varandras motpoler. Hirdman (2003) anser att dagens genusmönster bevaras på grund av att synen på manligt och kvinnligt förs vidare generationer emellan. Hon belyser dock att synen på manligt och kvinnligt skiljer sig världen över och ändras med tiden. Det som tidigare har setts som typiskt kvinnligt kan i dagens läge ses som manligt. Hirdman menar att genus gick från enkönsystem där mannen var normen och kvinnan var en bristfällig man till att se de fysiska olikheterna mellan män och

kvinnor. Detta ledde sedan till att se skillnader på könen utifrån kroppen och biologin.

2.2 Genus ur ett historiskt perspektiv

Det är viktigt vilket kön ett nyfött barn har, då det är betydande för hur barnet kommer att behandlas genom livet och dessutom för hur individen kommer leva sitt liv (Förskolläraren Svaleryd, 2008). Uppfostran om genusmönstren börjar redan i vaggan. Genusmönstren som formats i tusentals år ses för många som en naturlag och barn lär sig tidigt vilken grupp de tillhör, vilket är ett bevis på att det är svårt att omvandla människors inlärd attityder (Berglund, 2003). Trots att könstillhörighet fortfarande är viktigt för såväl individen som för omgivningen så har synen på manligt och kvinnligt förändrats. Begreppet genus är dock växlande och synen på begreppet varierar med tiden (Hirdman, 2003).

Enligt Elwin-Novak (2003) är kön en förening mellan både självförtroende och självkänsla vilket leder till att barn vill passa in i "normledet." På så sätt är det svårt för ett barn att bryta mot genusmönstren. Barn överskrider dock genusmönstren i lek då de klär ut sig och spelar ut olika roller, leken är barnens värld där de känner sig trygga och kan tänja på gränserna utan att någon tillrättavisar dem.

Hellmans studie (2010) visar att barnen använde sig av vissa markörer vid utslutningssituationer. Dessa markörer gick att se i att barnen använde sig av sin vardag och var relaterade till deras kroppar. Det var upprepningar av skilda genusmönster som var på ett vis för flickor och på ett annat vis för pojkar. En flicka i Hellmans studie menar att frisyrerna på karaktärerna i böcker avslöjar om det är en flicka eller en pojke. Flickan fortsätter att förklara att det är på samma sätt i verkligheten, speciellt när det gäller barn och flickan menar att flickor med kort hår blir tagna för pojkar. Flickan anser att det är därför flickor ska ha långt hår och pojkar kort hår så att de vuxna kan se skillnad på könen. Hellmans (2010) studie visar att färg är ett sätt för barn att urskilja kön. Detta gäller både kläder och leksaker. I studien framgår det att barn till en början uttrycker att alla barn kan leka med alla leksaker, men går sedan över till att belysa att färgen på leksaken avslöjar om det är en flick- eller pojkleksak, enligt barnen. Ambjörnsson (2011) beskriver färgen rosa som ett laddat ord som alla har en åsikt om, som förknippas med flickigt, gulligt och sårbart. Färgen rosa på kläder är modigt för en man att ha på sig, men oacceptabelt för en pojke. Både flickor och pojkar i Hellmans (2010) studie upplever att färg på kläder skiljer flickighet ifrån pojkighet. Studien visar även på att det som pojke är svårare att bryta könsnormer än för flickor. När flickor bryter mot könsnormer är det ingen som nämnvärt reagerar, pojkars gräns för genusöverskridande är mer begränsad.

Anders hade fortsatt att räcka upp handen hela tiden, han ville så gärna pröva. Han var så glad då han fick på sig klänningen och tyckte verkligen att han också var fin i den, men alla de äldre flickorna började skratta skrek att han var en löjlig pojk – prinsessa. Pedagogerna som ledde samlingen blev arga förstuds och sa att alla kunde ha klänning om de ville, men Anders var ändå ledsen. (Hellman 2010, s 197)

2.3 Bilderbokens historia

Sammanflätade illustrationer och texter har funnits i flera tusen år, detta har bland annat återfunnits i egypternas dödsbok från ca år 1370 f. Kr. Illustrationerna i dödsboken hade en undervisande funktion och mening. Eftersom egyptiernas dödsbok inte var av samma karaktär som dagens böcker utan var skrivna på rullar, går det inte att inte tala om bokmediets uppkomst förrän 100-talet e. Kr. då man började foga samman blad av vaxat trä. Det var inte förrän på 1400-talet, när boktryckarkonsten uppfanns, som boken fick sitt genombrott. Böckerna började tryckas i större utsträckning där bild och text fick mera plats än tidigare (Rhedin, 2001).

Den första boken som riktade sig till barn "Der Seele trost" utgavs år 1478 och bestod endast av bilder (Rhedin, 2001). På 1500-talet utgavs de första ABC-böckerna i England och Tyskland. Dessa uppkom på grund av att kraven på läskunnighet ökade i samhället. ABC-boken och dess efterträdare användes i undervisningssyfte, inte i underhållande. Dessa böcker är därför närmare besläktade med illustrerade läro- och faktaböckerna än dagens bilderböcker. Då de var de enda böckerna som vände sig till barn, under 1500-talet går det dock att kategorisera in dessa i genren bilderböcker (Rhedin, 2001).

På 1700-talet under upplysningstiden fick böckerna en mer pedagogisk roll med lek och underhållning som syfte. Genom att böckerna började illustreras med bilder anpassades böckerna till barnnivå (Rhedin, 2001). Det var under denna period som de estetiska upplevelserna av böcker blev betydelsefull. Barn skulle inte endast använda böcker för undervisningssyfte utan de skulle också ha roligt. Författaren Bertuch skrev i förordet till sitt verk "Bilderbuch für Kinder" att bilderböcker ska ges lika stor plats i barnens vardag som leksaker (Simonsson, 2004).

På 1800-talet under romantikens era förändrades bildframställningen av barn i böcker, barn beskrevs och illustrerades inte längre som miniatyrvuxna utan framställdes som barn (Rhedin, 2001). Barnens känsloliv och erfarenheter blev något som togs tillvara på inom bokkonsten (Simonsson, 2004). Illustrationerna av barn övergick till det söta och näpna vilket var starten på barndomskulturen (Rhedin, 2001). Det var denna barnsyn som bidrog till att sagor, rim, ramsor och underhållande litteratur gavs ett större intresse och att en bredare barnboksgenre växte fram under 1800-talet (Rhedin, 2001 & Simonsson, 2004).

Under de första decennierna på 1900-talet dominerade Elsa Beskow den svenska barnlitteraturen och hennes böcker trycks än idag. Beskows debutbok hette "Sagan om den lilla lilla gumman" och utkom år 1897. Elsa Beskow valde att använda texten i korta sekvenser där hon även kunde byta bild mitt i meningen där bild och text tillsammans utformade en berättelse på ett då ovanligt sätt (Rhedin, 2001). "Beskow-eran" dominerade marknaden fram till omkring år 1945 då Astrid Lindgren och Lennart Hellsing gjorde sina genombrott. Denna period sågs som en vändningspunkt i den svenska barnlitteraturen, nu skildrades barn ur ett omsorgsfullt barnperspektiv där deras känslor och tankar var i fokus i såväl vardagssituationer som i fantasins värld (Simonsson, 2004). Det nyfikna och självständiga barnet är känt för svensk barnlitteratur och är ett av kännetecknen för dagens bilderböcker. I många andra länder beskrivs barn i böcker som antingen elaka och besvärliga eller som lydiga och

snälla, vilket inte har förekommit i de svenska bilderböckerna sedan början av 1900-talet (Rhedin, 2001).

Bilderböcker innefattar flera olika genrer som inte går att hitta i vuxenlitteraturen. Det är bland annat skolskildringar, böcker som är riktade till det ena könet och folk- och konstsaor. Genrerna utvecklas eftersom att en stor del av bilderböckerna representerar samhället. Dagens samhälle är mer acceptabelt för förändringar och olikheter än tidigare, det bidrar till att nya genrer uppstår. Bilderbokens utveckling återspeglar de sociala förändringarna, detta kan till exempel vara böcker som handlar om de förändrade familjeförhållandena där kärnfamiljen inte är det enda alternativet, ensamstående föräldrar finns det många exempel på (Kåreland, 2009).

Bilderbokens pedagogiska syfte lever kvar än idag då vuxna läser böcker för barn för att stimulera barnens olika sinnen, såsom den emotionella, intellektuella och estetiska utvecklingen (Simonsson, 2004). Böckerna var förr mer åldersanpassade och oftast kunskapsbaserade eller hade ett budskap om uppfostran. Dagens bilderböcker är däremot flertydiga och inte direkt åldersanpassade. De tar upp känsliga ämnen om bland annat familjeförhållanden och förmedlar ofta dolda budskap om genus och genusmönster. På så sätt erbjuder dagens bilderböcker både kunskap samtidigt som de är lustfyllda och ger barnen en uppfattning om deras omvärld (Rhedin, 2004).

2.4 Genus och böcker i läroplanen för förskolan

I Läroplanen för förskolan står det att verksamheten ska motverka genus och stereotypa könsroller (Skolverket, 2011). Förskolans och pedagogernas skyldigheter jämföras mot genus och könsroller, är att utmana de traditionella könsrollerna och könsrollerna samt att alla barn ska ges stöd i att utveckla en positiv bild av sig själva. Det står vidare att både flickor och pojkar har samma rätt att pröva och utveckla olika begåvningar och intressen utan att bli begränsade utifrån stereotypa könsroller. Inget barn ska diskrimineras på grund av sitt kön. Under mål i Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011) går det att läsa om att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin identitet och känner trygghet i den.

Barn ska tillsammans med lärare få nya kunskaper och insikter där språk- och kunskapsformer flätas samman. Det nämns också att identitetsskapande påverkas av det barn möter i text och skrift:

”Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling.” (S. 7)

Verksamheten ska lägga stor vikt i att stimulera barnens språkutveckling och tillvarata barnens nyfikenhet på både talspråk och skriftspråk. Arbetslaget ska ge barnen möjligheten att utveckla förmågan att kommunicera genom att förmedla sina

kunskaper, erfarenheter, upplevelser och tankar med hjälp av sina egna ord, bild och annat konkret material.

Sammanfattningsvis går det att urskilja att förskolan ska motverka all typ av stereotypa könsmonster, samt att ingen ska bli diskriminerad eller känna sig begränsad på grund av sitt kön. När det gäller böcker i förskolan så går det att se att det påverkar barnens identitetsskapande samt att förskolan ska främja barnens språk- och identitetsutveckling. Enligt Kåreland och Lindh-Munther (2005) krävs det att förskolan har varierande genrer av bilderböcker så att barnen får en bredare syn på sin omvärld.

2.5 Genus i bilderböcker

Bilderböcker speglar samhället och kan antingen befästa eller utmana traditionella genusmönster. Böcker är ett av barnens verktyg för att försöka förstå sin omvärld och hur en människa kan vara (Edwards, 2008; Nilson, 2010). Kåreland (2005) menar att litteraturen för de yngsta barnen, främst i bilderböcker, innehar mest manliga huvudpersoner. Bokförlagen verkar vilja ha böcker med manliga huvudroller eftersom att det säljer bättre på marknaden vilket kan vara en förklaring till att det är mest manliga huvudpersoner i bilderböckerna. Kvinnliga huvudpersoner framställs ofta ur de traditionella genusmönstren eftersom att de skildras som lugna och omvårdande. Österlund (2008) menar också att det fortfarande ofta förekommer traditionella könsmonster i dagens bilderböcker, där pojkar bär blått och flickor bär rött. Nya bilderböcker försöker ge en bredare och nyanserad gestaltning av genus genom att flickor kan ha rosa samtidigt som de kan vara modiga eller att pojkar kan vara häftiga samtidigt som de kan visa mjukhet. Edwards (2008) poängterar att det har blivit populärt med starka flickor och mjuka pojkar i barnlitteraturen. Men hon menar att verkligheten inte är densamma då pojkar med feminina drag anses som svagt medan tuffa flickor är något som man skryter om.

Alfons Åbergs pappa är ett exempel på detta, han utmanar den könsstereotypa mannen eftersom han är omvårdande och en så kallad mjukispappa som ofta bär förkläde och tar hand om hushållssysslor. Ett annat exempel på en karaktär som överskrider normen är Pippi Långstrump, hon överskrider den kvinnliga normen, genom att hon framställs som stark och annorlunda och hon vet ingenting om vett och etikett och uppförande. Pippi Långstrump kan inte sättas in i någon traditionell genusordning och hennes föräldrarelation är speciell då hon bor själv i en villa och har stor frihet. Forskning har funnit att flickor, likt Pippi Långstrump, har en större möjlighet än pojkar att överskrida genusnormer. Det ses som något positivt att få stämpeln pojkflicka medan begreppet flickpojke inte används. En feminin pojke ses ofta som något negativt och svagt (Kåreland och Lindh-Munther, 2005).

Bilderböcker erbjuder barn bilder och personlighetsdrag genom text och bild som de använder sig av för att försöka förstå det sociala samhället. Det är även genom sagor de bildar en föreställning om vad som är manligt och kvinnligt (Davies, 2003). Kåreland och Lindh-Munther (2005) belyser att barn ofta vill läsa de böcker som har huvudpersoner som är av samma kön som de själva. Något som inte är helt ovanligt är två huvudroller där det är en av varje kön, just för att både pojkar och flickor ska kunna identifiera sig med bokens figurer. Bilderböcker uttalar kulturella värderingar,

sociala regler samt mönster som då beskriver samhällets syn på vad som är feminint respektive maskulint. Bilderböcker kan påverka barnen för hur deras kön ska uppträda, det är alltså viktigt hur pojkar och flickor framställs i litteraturen (Kåreland och Lindh-Munther, 2005). Edwards (2008) menar att genom att ha en blandning av olika huvudpersoner i bilderböcker med lika många kvinnliga som manliga huvudroller och dessutom ha positiva förebilder och att välja bort stereotyper, kan lärare med hjälp av böcker påverka och vidga barnens erfarenhetsvärld. Karaktärernas agerande spelar också en väsentlig roll, medvetna pedagoger har under högläsningen bytt ut han mot hon i böcker om en stark hjälte och tvärtom när det handlar om moral och känslor. Detta för att bryta normen som länge har råddit inom bilderbokens värld (Edwards 2008).

Enligt Kåreland och Lindh-Munther (2005) förmedlar bilderböckerna i förskolan de typiskt manliga dragen respektive de typiskt kvinnliga. Barnen får möta manliga karaktärer som är aktiva och starka både fysiskt och psykiskt och kvinnliga karaktärer som är passiva och de som lätt anpassar sig till situationen. Barnen får dock ett rikligt och varierat utbud av böcker på dagens förskolor då de träffar på berättelser som utspelar sig i nutid eller förr i tiden, i vardagssituationer eller en påhittad värld. Det finns även böcker som leker med de könsstereotypa normerna, dock syns betydligt oftare på dagens förskolor ett stereotypt genusmönster än någon som strider mot normerna (Kåreland och Lindh-Munther, 2005). Det krävs dock mer åtgärder än att presentera genusöverskridande böcker åt barnen för att de ska bli mer jämställda (Edwards, 2008).

3. METOD

Här nedan kommer vi att redogöra för vår forskningsstrategi, vilka datainsamlingsmetoder vi har använt oss av samt vårt urval. Vi kommer även beskriva hur databearbetningen genomfördes och vilka svårigheter vi stötte på, samt hur vi förhöll oss till de etiska ställningsantagandena.

3.1 Forskningsstrategi

Vi valde att göra intervjuer med tio barn från två förskolor för att få svar på våra frågeställningar. Vi ville ta reda på hur barnen erfar genus i bilderböcker och om och i så fall hur barn uppfattar genusmönster i bilderböcker. Eftersom att urvalets omfång var relativt litet så valde vi att göra en kvalitativ studie samt för att vi ville studera barns erfarenheter. Denscombe (2009) menar att all kvalitativ data, oavsett om det är bilder eller ord, är en tolkningsprocess av resultatet. Stukát (2005) skriver att i en kvalitativ studie ska resultatet tolkas, vilket betyder att det inte går att generalisera. Stukát understryker att intervju är en viktig metod inom kvalitativ studie där forskaren försöker förstå och beskriva den enskilda informanten. Hartman (2004) belyser att studier som är kvalitativa handlar om att få en insikt om människors syn på sin omgivning och hur de ser sig själva.

3.2 Datainsamlingsmetod

För att få svar på våra frågeställningar genomförde vi gruppintervjuer med förskolebarn. Vi tog hjälp av boksamtal samt barnteckningar. Mer detaljerat hur vi genomförde datainsamlingen går att läsa sig till här nedan.

3.2.1 Boksamtal

Chambers (2007) bok om boksamtal låg till grund för våra samtal med barnen. Boksamtal är en användbar metod för att starta upp en diskussion kring böckers handling och är dessutom ett bra tillfälle för barnen att yttra sina åsikter och innersta tankar. Vi har använt oss av Chambers "jag undrar"-teknik vilket visar barnen att den vuxna är intresserad av deras tankar och ståndpunkter kring det ämne som det samtalats om. Det som sades under samtalen med barnen har tolkats och därmed blivit vårt resultat. Hade samtalen ägt rum vid ett annat tillfälle är vi väl medvetna om att samtalen och resultatet hade kunnat bli annorlunda. Chambers menar att texter inte är entydiga utan är föränderliga från tillfälle till tillfälle beroende på personens sinnestillstånd och erfarenheter för stunden, vilket innebär att det vi har kommit fram till kan ha tolkats annorlunda om det analyserats en annan dag. Han menar att ord kan tolkas på olika sätt, vilket kan leda till mångtydiga handlingar och betydelser av de sagda orden, därför är barnens utlåtande och funderingar vid samtalets gång det som intresserar oss, inte det som sker efteråt. Boksamtalets utgångspunkt är att det inte finns något rätt eller fel, alla funderingar och tankar är av lika värde och bidragande till samtalet. Chambers menar att boksamtal inte behöver följa ett schema med färdiga frågor, men han understryker att det är till stor hjälp att ha grundfrågor, allmänna frågor och specialfrågor för att få igång ett samtal. Vi använde oss dock bara av grundfrågor där barnen fick berätta om vad boken handlade om och om det fanns några funderingar. Vi valde boksamtal för att ta reda på barnens syn och erfarenheter kring genus.

3.2.2 Bildanalys

Green och Hogan (2011) menar att genom att använda barns teckningar som ett forskningsverktyg hjälper det till att få en insikt om det individuella barnets erfarenheter. Vi ville se om det fanns något samband med barnens teckningar och vad de berättade för oss i boksamtalet. Bildanalysen bestod av barnteckningar där barnen ritade en varsin teckning med en flicka och en pojke som sedan analyserades av oss. Green och Hogan menar att genom att prata med varje barn efter att teckningarna var färdigritade får forskaren en extra möjlighet att ta del av barnens erfarenheter. Vi valde därför att prata med barnen efteråt där de fick berätta vad de hade ritat. Då barnen var fyra- sex år märkte vi att det var bra att prata med dem om deras teckningar då det var svårt för oss att se vad de hade ritat. Dessa samtal sågs som ett komplement till bildanalysen.

3.3 Urval

Vi valde att göra boksamtalen på två förskolor som vi redan hade kontakt med. Eftersom det redan fanns ett förtroende mellan barnen och oss bidrog det till en tryggare stämning. Vi bestämde oss för att ha boksamtal med sex barn från förskolan Lyan och fyra barn från förskolan Regnbågen. Undersökningsgruppen blev då tio

barn i åldrarna fyra-sex år där det blev hälften flickor och hälften pojkar. Vi hade boksamtal med de barn som fick tillåtelse av sina vårdnadshavare samt de som ville vara med. Därefter tog vi hjälp av avdelningspersonal för att få reda på vilka barn som var mer talföra. Som nämnt ovan bestod grupperna av sammanlagt tio barn som alla har fått fingerade namn, Daniel, Noel, Sara, Alva, Andreas och Tova från förskolan Lyan och Sebastian, Oliver, Denise och Caroline från förskolan Regnbågen.

3.4 Genomförande

Urvalet av bilderböckerna skedde utifrån en lista över de mest utlånade böckerna på Västerås statsbibliotek under år 2011. Från den listan har vi sedan sorterat bort de böcker som hade samma författare för att få olika handlingar i bilderböckerna. Sedan har vi medvetet inkluderat två könsöverskridande böcker som låg längre ned på listan just för att se om barnen reagerade på dem. I slutändan valde vi tre böcker till boksamtalen med barnen. Boksamtalen tog plats i ett avskilt rum på vardera förskola. Vi utförde boksamtalen tre gånger på vardera förskola, en bok per dag. Varje boksamtal tog cirka 40 minuter. Vi spelade in varje boksamtal med mobiltelefoner för att underlätta transkriberingen samt för att vi skulle kunna ha allt fokus på barnen och samtalet under boksamtalet. Här nedan kommer en sammanfattning av de valda bilderböckerna.

3.4.1 Racer-Rakel och fångarna i svinstian

Racer-Rakel och fångarna i svinstian handlar om en flicka som heter Rakel och hennes kompisar. De ska ha en biltävling, under tiden händer det många saker. pojken och hans vänner som Rakel tävlar mot fuskar och tar en genväg och blir tillfångatagna av tant Lyckholm och blir inlåst i hennes svinstia. Hon är en elak tant som inte gillar barn. Tant Lyckholm jagar Rakel och de andra barnen på sin moped.

3.4.2 Kenta och Barbisarna

Kenta och Barbisarna handlar om en pojke som heter Kenta som hellre leker med barbiedockor än att spela fotboll med de andra pojkarna. Han är duktig på fotboll och pojkarna tjarar på honom att han ska vara med dem och spela. Men han vill inte, han tycker det är jobbigt när de tjarar. Han vill hellre leka inne med flickorna där de klär ut sig och leker med barbiedockor.

3.4.3 God natt, Alfons Åberg

Godnatt Alfons Åberg handlar om en pojke som heter Alfons. Han vill inte sova fast klockan är mycket. Han ber sin pappa att hämta hans tandborste för att han glömt bort att borsta tänderna och han ber även sin pappa att hämta hans potta då han även glömt att kissa samt att hämta ett glas med vatten eftersom han är törstig. Alfons pappa får springa många ärenden åt honom innan han till slut kan somna.

3.5 Databearbetning och analys

Eftersom vi har gjort en kvalitativ studie och ställt följdfrågor till barnen fick vi en bredare förståelse av deras uppfattningar och tankar kring karaktärerna i böckerna (Green & Hogan, 2011). Efter transkriberingen försökte vi finna gemensamma mönster av det barnen sa. Dessa blev våra rubriker i resultatet. Sedan började vi titta

närmare på vad varje enskilt barn hade sagt under boksamtalet och jämförde det med barnens teckningar. Denscombe (2009) menar att forskaren letar efter specifika företeelser eller idéer i datamaterialet vid analys.

3.6 Forskningsetiska principer

Informationskravet har vi uppnått då vi har skickat ut brev till målsman och barn där vi berättade om vår uppgift och vad examensarbetet handlade om. Genom brevet vi skickade ut (se bilaga) har barnen själva fått avgöra om de vill delta eller inte genom att barnen själva fick skriva på om de ville delta, samt att målsman har fått avgöra huruvida deras barn skulle delta i intervjuerna eller inte.

Vi uppfyllde även samtyckeskravet genom brev till barn och målsman där båda parter skulle skriva på brevet om barnet ville medverka. Var fallet att barnet inte ville delta var det endast målsmans underskrift som behövdes under rubriken: ”Jag godkänner inte att mitt barn deltar.” Det var barnens initiativtagande som avgjorde hur långa intervjuerna blev, när de tröttnade så avslutade vi.

Gällande konfidentialitetskravet har vi använt oss av figurerade namn både i sammanställningen av samtliga intervjuer och även i resultatet. Därav kunde inga obehöriga ta del av något personligt i intervjuerna. Efter att vi hade sammanställt resultatet raderades innehållet.

Nyttjandekravet är uppnått då vi inte har använt intervjuerna till något annat än till vårt examensarbete (Vetenskapsrådet 2002).

4. RESULTAT

I resultatkapitlet beskrivs barnens uppfattningar och tankar kring genus. Kapitlet redovisas bok för bok med underrubriker utifrån olika teman som vi kunde urskilja under dataanalysen.

4.1 Bok 1- Racer-Rakel och fångarna i svinstian

Nedan presenteras barnens samtal kring boken Racer-Rakel. Teman som uppkom under samtalen var yttre egenskaper, där barnen framförallt diskuterade hårlängden på karaktärerna. Även en diskussion om vilka färger pojkar och flickor kan ha på sina kläder, samt hur barnen kan få reda på könet på en person med hjälp av namn.

4.1.1 Yttre

På förskolan Lyan ansåg majoriteten av barnen att karaktären Rakel såg ut som en pojke eftersom att håret var för kort för att vara en flicka.

Daniel: För att den har ganska kort hår.

På förskolan Regnbågen var alla överens om att det var en flicka på grund av Rakels hårlängd. Samtliga barn från båda förskolorna ansåg att det ibland kan vara svårt att urskilja om det är en flicka eller pojke. Majoriteten av barnen uttryckte att det var

hårlängden som avgjorde om en person var en flicka eller en pojke. Caroline på förskolan Regnbågen utmanade dessa genusmönster då hon uttryckte:

Caroline: Jag har gjort tofs på min kompis Tobbe en gång.

En pojke på förskolan Lyan definierade sig själv som flicka utifrån hårlängden då han uttryckte:

Andreas: Jag ser ut som en tjej för jag har ganska långt hår.

Håraccessoarer tillhör det kvinnliga könet, uttryckte samtliga barn. Det är också genom håraccessoarer det går att urskilja vilket kön personen har, säger barnen.

Denise: Hon har ju ett hårspänne, det brukar inte pojkar ha.

Sebastian: Det brukar inte killar ha.

Örhängen och nagellack nämndes av de flesta barnen, som en typisk kvinnlig accessoar, endast tre barn utmanade detta påstående då de förklarade att det har sett örhängen och nagellack på killar samt att de själva har haft det på sig. De uttryckte:

Noel: Jag har också haft nagellack, på händerna och tånaglarna.

Denise: Man kan inte se det på örhängena, det kan man inte göra, för pojkar kan också ha örhängen

Sebastian: Jag har sett en pojke som har örhängen.

De flesta av barnen på förskolan Lyan uttryckte att skägg tillhör det manliga, medan Tova påstod att flickor också kan ha skägg då hennes mormor har det. Daniel svarade att det var skillnad på om en flicka har skägg eller om en pojke skulle ha det. Han tog upp att om tjejer skulle ha skägg så kunde det inte vara långt utan att det bara var stubb. Samtalet kom upp när de diskuterade huruvida karaktären Tant Lyckholm var pojke eller flicka.

Andreas: NEEJ, skägg. Kille, kille, kille

Tova: Nej men tjejer kan faktiskt ha skägg. Min mormor har lite skägg. (Skrattar).

Diskussionen om skägg uppkom även när karaktärerna Busarna kom på tal. Samtliga barn på förskolan Lyan uttryckte nu att skägg tillhörde pojkar även Tova, de uttryckte:

Andreas: För att jag ser det på ansiktet, för de har jättemycket skägg

Tova: Kille för han har skägg

Barnen på förskolan Lyan började diskutera en annan karaktär som fanns i bakgrunden på en av bilden, huruvida det var en man eller kvinna. De var överrens om att det var en man även här på grund av skägget. En pojke uttryckte även att han såg att det var en man eftersom han inte hade något hår:

Andreas: Tjejer kan nog inte vara utan hår.

I samma diskussion uttryckte de flesta barnen att de hade haft svårt att se om det var en kvinna eller man om fallet hade varit att karaktären inte hade haft skägg på bilden. Samtliga barn på förskolan Lyan uttryckte att skägg tillhörde det manliga könet, men det gick dock att urskilja att både Daniel och Tova utmanade föreställningarna. Båda barnen ansåg att skägg tillhörde det manliga, men det var inte främmande för dem om en kvinna hade skägg. Framförallt Daniel lyfte fram att det var skillnad på manligt och kvinnligt skägg.

4.1.2 Färger

Barnen på förskolan Lyan pratade om hur färger på kläder hade betydelse för könet. Samtliga barn var överrens om att en karaktär i boken var flicka på grund av karaktärens rosa kläder. De uttryckte samtidigt att rosa var en färg som även pojkar kunde ha på sig. Noel instämde i detta då han sa att han har haft rosa på sig. Sara uttryckte att pojkar inte brukar ha på sig rosa. Enligt hennes utsago är det flickor som har på sig ljusa färger som rosa och vitt medan pojkar har mörka färger på sina kläder. Hon sa också att pojkar inte brukar vilja ha på sig rosa färger. Noel hävdade att så är inte fallet då han uttryckte det såhär:

Noel: Jo jag har haft det. Jag hade ju det när jag fyllde år.

Diskussion om färgen rosa kom även upp hos två av barnen på förskolan Regnbågen.

Denise: Killar behöver inte gilla rosa.

Caroline: Vissa gör det.

4.1.3 Namn

Ett barn från varje förskola uttryckte att om de har svårt att urskilja vilket kön personen har brukar de fråga vad personen heter. Enligt dem har namnet en viktig betydelse för vilket kön man tillhör. Om namnet ifråga är könsneutralt så brukar de titta om det är pojkar eller flickor personen leker med. De båda menade att om kompisarna är pojkar så är personen ifråga en pojke och tvärtom.

Tova: Man kan ju fråga vad den heter. Så om jag frågar dig nu, vad heter du?
-Emma.

Tova: Ja precis, då vet jag om hon är en tjej eller kille.

Denise: Man kan fråga vad den heter, eller kolla på kompisarna för killar leker med killar och tjejer leker med tjejer.

Sammanfattning om bok 1

Barnen samtalade ifall färgen rosa är något flickor har på kläderna. De flesta av barnen förknippade rosa med det kvinnliga könet, eftersom att barnen sa att karaktären med rosa kläder är en flicka. Sara var bestämd i sina tankar kring färgen rosa då hon menade att pojkar inte brukar ha rosa kläder på sig.

Barnen uttryckte att utseendet på karaktärerna var avgörande för om figuren var av det manliga eller kvinnliga könet. De ansåg att de såg vilket kön figuren tillhörde genom att titta på kategorierna hårlängd, accessoarer, nagellack och skägg.

Majoriteten var överens om de fyra kategorierna, endast Noel, Denise och Caroline utmanade majoritetens utlåtande.

Namn är ett sätt för barn att ta reda på vilket kön en person har. Två av barnen brukar fråga vad personen heter för att ta reda på könstillhörigheten. Har barnet i fråga ett könsneutralt namn brukar de titta vilket kön barnets kompisar har, eftersom barn enligt dem leker med barn av samma kön.

4.2 Bok 2- Kenta och barbisarna

Här nedan presenteras barnens samtal om boken Kenta och barbisarna. I detta boksamtal uppkom det yttre gällande hårlängden på karaktärerna. Kläder var ett begrepp som barnen pratade om i denna bok, huruvida pojkar kunde ha kjol eller inte. Lekar var ett begrepp som togs upp av barnen då de samtalade om lekar med barbiedockor och fotboll huruvida det var flicklekar eller pojklekar.

4.2.1 Yttre

Barnen på förskolan Lyan hade en varierad syn på Kentas kompisars kön. Barnen diskuterade om en karaktär med kort hår och klänning är flicka eller pojke. Tova uttryckte att karaktärerna i boken är en flicka eftersom hon har örhängen och en rosa läpp, medan Noel menade att pojkar också kan ha örhängen och en rosa läpp. Tova uttryckte då att karaktären är en flicka för att hon har klänning på sig. Barnen började prata om en annan karaktär i boken där alla var överens om att det var en tjej på grund av hennes tofs i håret. Det framgick också att både Andreas och Noel ville ha en fläta, vilket går att se som ett utmanande resonemang till det tidigare sagda.

Noel: Nej för det kan också vara en pojke för jag vill också snart ha fläta.
Andreas: Jag med.

4.2.2 Kläder

Barnens utsagor visar att vissa kläder uppfattas som könsstereotypa. Daniel och Andreas gav uttryck för att kjolar och klänningar är kläder som flickor har på sig, men Andreas uttryckte att det är acceptabelt att ha det när man klär ut sig. Tova uttryckte likt Daniel och Andreas att kjolar och klänningar är flickkläder, hon berättade att karaktären Kenta ser knasig ut i sin kjol. Noel uttryckte att kjol är acceptabelt för killar att ha på sig. Andreas menade att en pojke som har kjol på sig i lek spelar en flickroll. Samtliga barn uttryckte att det är konstigt när pojkar har kjol på sig i lek samtidigt som Noel berättade att han faktiskt har haft kjol på sig. Två av barnen menade även att det är konstigt för pojkar att ha kjol på sig i lek då de uttryckte:

Daniel: Han är rädd, ”aah de får inte se mig med kjol”
Tova: Tänk om tjejerna kommer och säger att det är knasigt.

4.2.3 Lekar

Leka med barbie är en lek som endast flickor ägnar sin tid åt uttrycker alla barnen. Killarna berättade att barbie är en tråkig aktivitet. Majoriteten av barnen hävdade att

det är okej att pojkar leker med barbie, endast två pojkar uttryckte motsatsen. Samtliga pojkar i undersökningen påstod att fotboll är en aktivitet för pojkar medan samtliga flickor menade att det är något som flickor också leker. Daniel ansåg att det endast är flickor som redan spelar i fotboll som spelar det utanför fotbollsklubbens arenor. Andreas gav uttryck för att pojkar är bättre på fotboll än flickor:

Andreas: Killarna vinner med 1000-0.

Sammanfattning om bok 2

Barnen hade stundtals svårt att avgöra om karaktärerna var pojkar eller flickor. En flicka sa att en flickkaraktär var flicka just för att hon hade örhängen, klänning och rosa läppar. En pojke utmanade detta då han sa att pojkar också kan ha örhängen och en rosa läpp. Två pojkar uttryckte att de snart vill ha en fläta i sitt hår.

Flera barn hävdade att kjol och klänning är flickkläder, men att pojkar kan ha kjol eller klänning endast vid utklädnad. En pojke utmanade de andra barnen då han uttryckte att man som pojke visst kan ha kjol på sig, då han berättade att han själv har haft det. En pojke och en flicka ansåg att det även i lek är konstigt för en pojke att ha kjol, det kan både vara pinsamt att bli sedd med kjol och flickor kan komma och säga att det är knasigt om en pojke har kjol på sig.

Barbiedockor är endast till för flickor, ansåg barnen. Pojkarna tyckte att det är tråkigt att leka med barbiedockor. De flesta barn ansåg att det som pojke är okej att leka med barbiedockor, dock uttryckte två barn motsatsen. Samtliga pojkar menade att fotboll är en pojkaktivitet, flickorna var inte överens om detta då de tyckte att det var en flicksport också.

4.3 Bok 3- God natt, Alfons Åberg

Nedan presenteras barnens samtal kring boken God natt Alfons Åberg. Barnen nämnde kläder där det samtalades om vad som är typiska flick- och pojkkläder. Skillnaden mellan biologiska kön och vad barnen gör tillsammans med sin mamma och pappa uppkom också i boksamtalet.

4.3.1 Kläder

I boken om Alfons Åberg nämnde barnen kläder som ett sätt att se vilket kön personen tillhör. Oliver på förskolan Regnbågen uttryckte att gröna byxor och grön tröja är typiska pojkkläder. Barnen på förskolan Lyan tog upp vad som anses vara pojkkläder respektive flickkläder. De flesta av barnen på Lyan uttryckte att mörka färger som till exempel brun är något som pojkar och gubbar har på sig. Noel och Alva uttryckte dock att det inte finns flick- eller pojkkläder, de sa att en person kan ha på sig vilken färg som helst eller vilket klädesplagg som helst. Samtalen lät såhär:

Andreas: Killkläder, därför de är bruna och gubbiga.
Noel: Tjejer kan också ha gubbiga kläder.

Tova: Jag vet, tjejer kan ha kjol men inte killar.
Alva: Killar kan ha kjol.

Tova: Ja, men klänning då.
Alva: Det kan killar också ha.

4.3.2 Biologi

Det är främst i denna bok som biologi lyftes fram av barnen. Alla barnen på förskolan Lyan och Regnbågen uttryckte att det finns skillnader på flickor och pojkars biologiska kön. Samtliga var ense om att flickor har bröst, men inte pojkar. Om de vill veta om det är en flicka eller pojke kan gå det att dra ner byxorna och titta, sa samtliga. Daniel och Alva belyste även ytterligare skillnader mellan könen:

Alva: Jag vet en sak som tjejer kan ha men inte killar kan ha, mjölk i tutterna.

Daniel: Hår under armhålan kan killar ha.

4.3.3 Mamma och pappa

Vid beskrivning av Alfons pappa så var samtliga barn på båda förskolorna överens om att Alfons pappa var för snäll då han gick och gjorde alla saker som Alfons bad honom om. Daniel ansåg att Alfons pappa var en pojke då han hävdade att pipa är typiskt manligt. Barnen från de båda förskolorna diskuterade vart Alfons mamma befann sig. Majoriteten av barnen ansåg att hon var död medan de resterande ansåg att de hade skiljt sig.

Andreas: Jag tror hon är död för pappan är lite konstig.

Alva: Jag tror hon har flyttat.

En diskussion som uppkom på förskolan Lyan var vilken förälder som barnen skulle välja vid olika aktiviteter. Majoriteten av barnen sa att de skulle välja sina pappor när de skulle utföra utomhusaktiviteter och när de ville göra inomhusaktiviteter skulle de istället välja sina mammor. Ett exempel på detta är när de vill rita, eftersom mamma är bättre på det. Några barn hävdade motsatsen genom att uttrycka att de skulle välja både mamma och pappa beroende på vem de vill umgås med för stunden.

Sammanfattning på bok 3

En pojke uttryckte att gröna kläder är pojkkläder och majoriteten av barnen uttryckte att färgen brun är en pojkfärg som både pojkar och gubbar har på sig. Däremot uttryckte en flicka och en pojke att det inte finns kläder som är för antingen pojkar eller flickor, utan båda könen kan ha vilka färger som helst.

Samtliga barn på båda förskolorna uttryckte att det finns olikheter på flickor och pojkars kroppar. Barnen var överens om att pojkar inte har några bröst, medan flickor har det och dessutom mjölk i dem, medan pojkar har håriga armhålor.

Ett barn nämnde att Alfons pappa rökte pipa, vilket han tyckte var till för män. Alfons mamma var enligt de flesta barnen död och några uttryckte att Alfons pappa och Alfons mamma hade skiljt sig. Samtliga barn var överens om att Alfons pappa var för snäll eftersom han gick många ärenden åt sin son. Majoriteten skulle välja att utföra utomhusaktiviteter med sin pappa och välja sin mamma vid inomhusaktiviteter.

4.4 Barnens teckningar

Här nedan tolkas barnens teckningar tillsammans med det barnet berättade om sina teckningar. Meningen med att vi samtalade med barnen om deras teckningar var för att få en klar bild över vad barnen hade ritat. Den tydligaste skillnaden mellan pojkar och flickor på barnens teckningar var hårlängden. Endast Noel ritade samma hårlängd på sina figurer och de andra barnen ritade en tydlig skillnad på hårlängderna. Denise, Tova, Daniel, Sara, Noel och Alva ritade en röd rosett på flickornas huvuden. Majoriteten ritade klänning på flickorna och endast Sebastian ritade klänning på pojken. Noel och Daniel ritade figurerna nakna där könen och bröstet är synliga. En majoritet av barnen ritade både pojken och flickan lika noggrant och färgglatt medan de övriga ritade flickan mer detaljerat och färgstarkt och pojkarna endast som gråa streckgubbar.

Bild 1

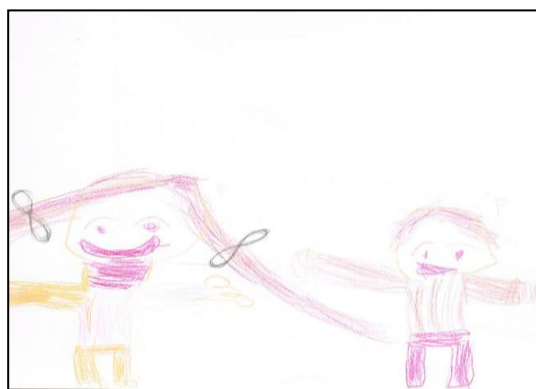

Bild 2

Bild 1 är ritad av Noel. Flickan ritade han till vänster på bilden och pojken ritade han på höger sida. Längst upp på flickans huvud ritade han en rosett och i ansiktet ritade han en röd mun som föreställde en pussmun. Noel ritade flickan och pojken nakna där man tydligt kan se pojkens kön. Noel lade ner mer tid åt flickan då hon fick en röd håraccessoar. Han är det enda barnet som ritade lika långt hår på både flickan och pojken.

Bild 2 är ritad av Caroline. Flickan ritade hon till vänster och pojken ritade hon till höger. Figurernas hårlängd skiljer sig åt där även rosetter syns i flickans hår. Flickan bar tröja och tights på sig och pojken hade tröja och byxor.

Bild 3

Bild 3 är ritad av Oliver. Till vänster ritade han en flicka med långt hår och till höger ritade han en manlig figur utan hår. Flickan har kjol på sig medan pojken har byxor. Oliver har lagt ner lika mycket tid på båda figurerna.

Bild 4

Bild 4 visar två flickor, det är Andreas som har ritat denna bild. Båda flickorna har lika långt hår och på framsidan av kroppen har Andreas ritat bröst på båda figurerna. Pussmun och rött hår var något han också ritade på båda figurerna.

Bild 5

Sebastian har ritat bild 5 där pojken är på vänster sida och flickan till höger. Det är en skillnad på figurernas hårlängd då pojken inte har något hår alls. Sebastian berättade att pojken har klänning på sig på denna bild och flickan har jeans och t-shirt.

Bild 6

Bild 6 har Tova ritat. Pojken ritade hon på vänster sida och flickan är ritad till höger om pojken. Pojken har på sig grå galonbyxor och flickan bär en rosa klänning. På huvudet kan man se en rosa rosett. På denna bild går det att urskilja att flickan har betydligt längre hår än pojken samt att flickan är mer välgjord med mer färgglada färger än pojken.

Bild 7

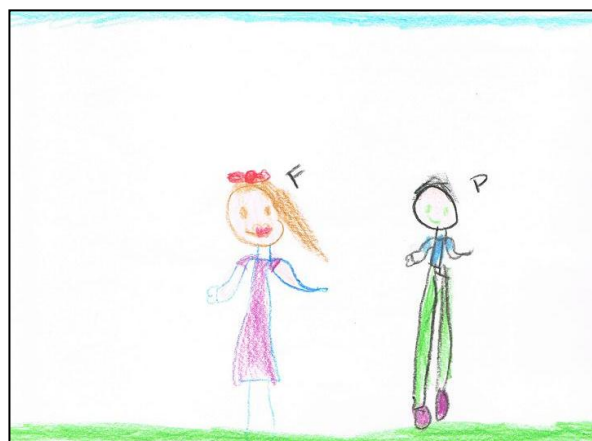

Bild 8

Bild 7 är ritad av Daniel. Pojken är till ritad på vänster sida och är flickan är ritad på höger sida. Flickan har långt hår medan pojken inte har något hår alls. Figurerna har samma kroppsform och Daniel har lagt ner lika mycket tid på både flickan och pojken. Flickan har en rosett på sitt huvud.

Bild 8 är ritad av Sara. Flickan till vänster bär klänning med en röd rosett på sitt huvud medan pojken har byxor och tröja. Flickan har långt hår medan pojken har kort hår.

Bild 9

Bild 9 är ritad av Alva där flickan är till vänster och pojken till höger. Flickan bär en grön klänning medan pojken har lila byxor och lila tröja. Flickan har långt hår samt en röd rosett på sitt huvud medan pojken har kort och spretigt hår. Båda figurerna har Alva lagt ner mycket energi på.

Bild 10

Bild 10 är ritad av Denise. Hon har ritat flickan på vänster sida och pojken på höger. Flickan har en grå rosett på sitt huvud och bär klänning och tights. Pojken är ritad som en streckgubbe med grå färg. Denise har lagt större vikt på tjejen med mer färger än var hon gjort på pojken.

Slutsats om barnens teckningar

Man kan se en tydlig skillnad på pojkar och flickor på barnens teckningar. Alla barn utom Noel ritade långt hår på flickan. En majoritet av barnen har dessutom placerat en rosett i flickans hår och ritade klänning på flickan. Det var endast Sebastian som nämnde att han hade ritat en klänning på pojken trots att kropparna på figurerna är identiska. Caroline, Sara och Alva var de enda barnen som ritade synliga kläder på pojken, medan de resterande ritade pojken som streckgubbar. Daniel och Noel valde att rita sina figurer nakna där de biologiska könsskillnaderna är synliga.

5. ANALYS OCH SLUTDISKUSSION

Syftet med den här studien har varit att studera barns erfarenheter av genus med hjälp av boksamtal och barnteckningar. I denna slutdel av vårt examensarbete kommer vi att analysera vårt resultat genom att koppla det till tidigare forskning. Vi tar även upp funderingar kring vad som har uppkommit under arbetets gång. Det är här vi svarar på våra frågeställningar.

Förskolan är en verksamhet som har i uppgift att motverka stereotypa könsmönster då läroplanen belyser hur viktigt det är att barn får stöd i sin egna identitetsutveckling (Skolverket, 2011). För att barnen ska få en bredare förståelse för normer, värden och traditionella genusmönster, krävs det att förskolan har bilderböcker som förmedlar normer och värden. Bilderböcker är en viktig artefakt för hur barnen uppfattar och förstår sin omvärld. Bilderböcker som finns idag är betydelsefulla i att utmana rådande stereotypa föreställningar om kön och är dessutom lustfyllda. Det ger en bred uppfattning om barnens omvärld, hävdar Rhedin (2004). Här nedan presenteras några av barnens utsagor kring begreppet genus och övergår sedan till vad barngruppen har nämnt.

5.1 Individ och genus

Nedan kommer vi gå in på individuell nivå där det diskuteras om det individuella barnets syn på genus. Vi tar endast upp Tova, Alva, Noel, Daniel och Andreas då det var dessa barn som uttryckte sig mest om sina uppfattningar och tankar.

Alva, på förskolan Lyan tyckte att de flesta kategorier som hår och kläder passade både pojkar och flickor. Hon hade dock inga belägg eller erfarenheter för detta, men var bestämd i sin ståndpunkt och visade att hon utmanade de stereotypa genusmönstren. Hon yttrade dock att det enbart var tjejer som kunde ha mjölk i brösten. Enligt Berglund (2003) var den största skillnaden mellan män och kvinnor förr inte det biologiska utan de fysiska olikheterna då män ansågs vara starkare. Barnen är medvetna om att kvinnor och män ser olika ut biologiskt sett.

Tovas utsagor under samtalen tycker vi visar på ett stereotypt synsätt kring genusmönster, eftersom hon bland annat säger att enbart flickor kan ha kjol på sig. Hon yttrade dock att flickor kan ha skägg då vi pratade om karaktären tant Lyckholm, eftersom att hennes mormor har det. Hon avslutade meningen med ett skratt, vilket vi anser visar att hon ändå ser det som något främmande. Vårt resonemang får stöd i ett annat utlåtande från Tova när hon ansåg att karaktärerna är pojkar på grund av att de har skägg. Hon visade även på de traditionella genusmönstren när det gäller utseende för kvinnor. Hon sa att det endast är kvinnor som har rosa läppar, örhängen och bär klänning. Hennes teckning stämmer överens med hennes utsagor då det går att se att hon har ritat flickan med rosa klänning och en stor röd rosett i det långa bruna håret. Pojken har hon avtecknat med kort hår och som en sträckgubbe, vilket gör det svårt att urskilja vad han har för kläder på sig. Rosa var den enda färgen som diskuterades och de flesta barnen var ense om att rosa var en flickfärg.

Det var en pojke i vår mening som utmanade tankar kring genus, Noel. Han var det enda barnet som under varje diskussion gav uttryck för ett utmanande synsätt på genusmönster och motsatte sig i sina kompisars utsagor. Till skillnad från Hellmans (2010) studie som visade att flickor har lättare att bryta normer än vad pojkar har. Noel tyckte inte att det var något konstigt eller udda om en pojke valde att ha på sig klänning, nagellack, örhängen eller valde att ha långt hår. Han själv skulle vilja spara ut sitt hår och skaffa en fläta. När pojkar utmanade normerna kom det fram i Hellmans studie att de blev retade av flickorna. Till skillnad från Hellmans studie var det ingen av de andra barnen i barngruppen vi hade boksamtal med som reagerade på att Noel tyckte att det var naturligt för pojkar att ha klänning eller långt hår. Noel

uttryckte även att skillnaderna mellan pojkar och flickor inte är egenskaper eller personlighetsdrag. Han ser istället skillnaden på det faktiska könet, till skillnad från flickan i Hellmans (2010) studie som ansåg att det var viktigt att pojkar och flickor hade olika hårlängder för att andra personer ska kunna se vilket kön det är på barnet.

Noels utsago om att den enda skillnaden mellan man och kvinna är det biologiska könet går också att se på hans teckning då han var ett av barnen som valde att rita sina figurer nakna, med synliga kön. Han lade även ner lika mycket energi på de båda figurerna och var nästintill ensam om att rita samma hårlängd på både flickan och pojken. Noel tyckte dock, likt de andra barnen att en karaktär i boken var flicka på grund av hennes rosa kläder, men han visade samtidigt insikt att fallet inte behöver vara så eftersom han delgav att han själv brukar ha på sig rosa kläder ibland. Ambjörnsson (2011) menar att färgen rosa är laddad och väcker många känslor. Det är en färg som delar upp människor i två läger. Rosa är flickigt, gulligt och sårbart. Färgen rosa är för en man modigt att ha på sig medan det för en liten pojke är otänkbart enligt dagens traditionella synsätt kring genusmönster. Detta utmanar Noel eftersom han har haft rosa kläder på sig.

Noel hade svårt att urskilja om karaktärerna var en pojke eller flicka. Han var ett av barnen som belyste namnets betydelse för könstillhörighet. Noel var ensam av pojkarna att tycka att det var acceptabelt att som pojke leka med dockor. Han hade själv varit med flickorna och lekt med dockor en gång och tyckte inte att det var något konstigt. Han uttryckte även att han brukar sitta själv och leka med dockor och att klä av dem nakna. Vi är väl medvetna om att barn i den åldern är intresserade av kön och Noels intresse av att klä av dockorna nakna och rita nakna figurer kan ha med detta att göra, men det vi har sett tyder ändå på att han är mer tillåtande för könsöverskridande än de övriga barnen på förskolorna Regnbågen och Lyan.

Till skillnad från Noel så visade Andreas och Daniel på ett stereotypt synsätt på genusmönster eftersom de uttryckte att man genom att klä ut sig med kjol eller klänning intar en roll som en flicka. Både Daniel och Andreas uttryckte att de såg att flickkaraktärerna i böckerna var flickor på grund av deras långa hår. Vi anser att Andreas yttrande om att han själv har långt hår och därför ser ut som en flicka går att tolka på två sätt. Antingen menar han, enligt oss, att det är flickor som har långt hår eller så menar han att det inte endast är flickor som kan ha långt hår utan att pojkar också kan ha det. När vi analyserar Andreas andra utsagor ser vi ändå att han lutar åt den traditionella synen på genusmönster, så vi tolkar hans utsago som det första påståendet, att det är flickor som har långt hår.

Tova och Andreas sa att Alfons pappa hade gubbiga kläder på sig eftersom de var bruna. Detta tycker vi tyder på att färger har en väsentlig roll för barnens tankar kring kön på karaktärer. Kåreland (2009) menar att det inte enbart finns kärnfamiljer i dagens bilderböcker, det finns även ensamstående föräldrar i barnböcker idag. Alfons Åbergs pappa är ett exempel på en ensamstående förälder. Barnen var medvetna om detta fenomen, när vi frågade var Alfons mamma befann sig var det för vissa barn naturligt att svara att de hade flyttat isär. Vissa däremot trodde att Alfons mamma var död eftersom hon inte nämns alls i någon av Alfons böcker.

5.2 Barngrupperna om genus

Utifrån resultatet ser vi tydligt att barnens uppfattningar om genus i bilderböcker skiljer sig åt. Samtliga barn var överrens om att det finns en absolut skillnad mellan kvinnor/män och pojkar/flickor, nämligen det biologiska könet.

Trots detta såg vi dock att de flesta av barnen har tagit del av de rådande genusmönstren, då majoriteten av barnen belyste att kläder, accessoarer och hår är avgörande faktorer för om en person är maskulin eller feminin. Den traditionella synen på genusmönster såg vi att de flesta av barnen hade tankar om, då majoriteten av barnen ritade flickor med klänningar, långt hår och rosett i håret medan pojkarna i bilderna hade byxor och kort hår. Genusmönster befästs tidigt hos barnen, enligt vår studie

Vi såg också utifrån vårt resultat att barngruppen resonerade med hjälp av uteslutande metoder för att försöka finna svar på huruvida en person är pojke eller flicka. Detta har även Hellman (2010) visat i sin studie, fast hon använder sig av ordet markörer vilket barn använder sig av vid uteslutningssituationer för att ta reda på könstillhörighet. Hellmans studie visar också att barn jämför sina kläder och utseende med varandra och kan därefter avgöra ens könstillhörighet eller vilket kön andra barn tillhör. Detta såg vi när barnen försökte avgöra om Kentas kompis var en flicka eller pojke. Från början ansåg de flesta av barnen att karaktären var en pojke på grund av det korta håret men sedan belyste ett av barnen att det var en flicka på grund av karaktärens accessoarer. När en pojke motsatte sig i detta försökte flickan hitta nya drag hos karaktären för att hitta förklaringar i hennes ståndpunkt, vilket då blev att karaktären hade en rosa klänning på sig. Här såg vi att barnen lyfte fram de traditionella föreställningarna kring genusmönster för att avgöra vilket kön karaktären hade eftersom att hårlängden inte passade in med de andra dragen hos karaktären. Ett barn i Hellmans (2010) studie uttryckte att frisyren avslöjar om karaktärerna är flickor eller pojkar, speciellt i böckerna. Barnen i Hellmans studie likt barnen i våra boksamtal uttryckte att kort hår är till för pojkar. Enligt Edwards (2008) och Nilson (2010) är böcker ett verktyg för barn att försöka förstå och tolka sin omvärld. Barnens uppfattningar om genus skiljer sig dels inom barngruppen och är dels mångtydig på det individuella planet, då barnen under samtalen ändrade sina ståndpunkter. Vilket gör det svårt för oss att skapa en sann bild av barnens uppfattningar.

5.3 Diskussion

Syftet med studien var att studera förskolebarns erfarenheter av genus utifrån bilderböcker. Det vi ville ta reda på var hur barnen erfar genus utifrån bilderböcker och hur barnen uppfattar genusmönster i bilderböcker. Vi har i vårt arbete sett skillnader mellan grupp och individ, gruppens utsagor representerar inte alltid individen och tvärtom. Ett exempel på detta är då två barn utmanade majoriteten av barngruppen och de stereotypa genusmönstren då de ansåg att pojkar likväl som flickor kan ha klänning på sig medan gruppen ansåg att klänning var endast för flickor.

I vår studie har vi synliggjort att de flesta barn uppfattar genusmönster. De undersöker karaktärernas kön i bilderböcker genom traditionella förståelser och förhandlingar av genus, där flickor har långt hår och pojkar kort hår, där flickor bär rosa klänning och pojkar bär tröja och byxor i mörka färger. Könstillhörighet och existens kan vi se hör ihop för barnen, eftersom att de är angelägna om att veta vilket kön karaktärerna har. Två av barnen belyser hur viktigt det är med könstillhörighet för dem, att när namn är av könsneutral karaktär tittar de på individens umgänge för att försöka finna svaret där.

Barnens erfarenheter visades när de diskuterade vilket kön karaktärerna hade. I vår studie har vi lyft fram Noel som en pojke som utmanade normerna. Han ansåg att alla egenskaper hos en människa passar de båda könen och att alla kan göra allt. Han såg ingen större skillnad på yttre utseende förutom de faktiska könen. Han berättade att han har lekt med dockor och haft rosa kläder på sig, vilket av de flesta andra barn i undersökningen sågs som "flickigt." Han var också den enda pojken i studien som har haft kjol på sig utanför leken. När Noel yttrade sina tankar och erfarenheter i samtalen var det ingen av de andra barnen som reagerade eller gjorde sig löjliga över hans utsagor. Trots att Daniel och Tova under samtalet ansåg att kjol är för flickor. Vi ser det som något positivt, att barnen visar respekt för varandras skilda tankar. Trots barnens unga ålder är de medvetna om olikheter och har en insikt om en persons rätt att yttra och vara som den själv vill.

Några barn kom på idén att fråga barnet vad den heter om de var osäkra på om det var en pojke eller flicka och kunde utifrån namnet avgöra könsbeteckningen. Hade flickan från inledningen vetat Jessicas namn hade hon inte använt sig av termen han, visar vår studie. Vi ser genom barnens olika markörer att det är viktigt för dem att veta vilken könstillhörighet en person har. Barnen använder markörer för att utesluta och på så sätt finna den rätta könstillhörigheten. I deras vardag synliggörs genus utifrån dikotomin där flickor och pojkar är uppdelade, menar Hirdman (2003).

Albert Einsteins ord råder fortfarande, att det är lättare att spränga en atom än en norm. Det kan vi se i vårt resultat då de flesta av barnen ger uttryck för de stereotypa genusmönstren. Det går framförallt att se på barnens teckningar då majoriteten av barnen ritade flickan med långt hår och pojken med kort hår. Barnen ritade figurernas kläder ur ett tydligt stereotypt genusmönster då de flesta flickor på bilderna bär klänning. Eftersom att barnen fick rita en flicka och en pojke kan det ha bidragit till att de kulturella symbolerna för kön aktualiserades för barnen. Uppgiften kunde istället ha varit att rita människor, istället för att rita en flicka och en pojke för att inte rekonstruera stereotypa genusmönster. Trots alla dessa nya bilderböcker som rekonstruerar de traditionella genusmönstren är det svårt att förändra något som funnits i alla tider. Edwards (2008) menar att det krävs mer återgårdar än genusöverskridande böcker åt barnen för att de ska bli mer jämställda, vilket vi håller med om. När illustratören ritar en flicka med kort hår och mörka kläder uppfattade de flesta barnen i vår studie karaktären som en pojke trots att illustrationen ska visa motsatsen. Att flickor kan ha kort hår och mörka kläder. Men de finns de barn som utmanar de stereotypa genusmönstren, som Noel och Jessica, från inledningen, vi anser att det är viktigt att lyfta fram dessa barn för att normerna ska kunna ändras. Det står i Läroplanen för förskolan att verksamheten ska motverka stereotypa könsroller (Skolverket, 2011). Därför måste lärarna i förskolan redan i tidig ålder arbeta medvetet kring genus. Det behöver inte vara stora förändringar som krävs för att barn ska se bort från genusmönster, en enkel åtgärd är att lärarna slutar dela upp

baren efter kön och välja in mer medveten barnlitteratur där barnen får möta starka och svaga pojkar och flickor.

Svårigheterna vi har stött på har framförallt varit vid intervjuerna med barnen. Vi upptäckte att intervjuer med barn inte är den lättaste av metoder eftersom att barnen ofta kom in på sidospår och ändrade även ibland sina utsagor. Att vi genomförde boksamtalen gruppvis kan ha bidragit till att barnen ändrade sina utsagor under boksamtalens gång då de påverkades av varandra. Men det kan även handla om omförhandlingar om genus.

5.4 Slutsatser

Syftet med denna studie var att studera förskolebarns erfarenheter av genus utifrån bilderböcker. Våra resultat visade att barnens syn och erfarenheter av genus skiljde sig åt. Majoriteten av barnen uttryckte genus utifrån de traditionella genusedmönstren, men vi kan dra slutsatsen att de samtidigt visade acceptans för de som barn som utmanade genusedmönstren.

Utifrån vårt resultat kan vi se att barnen uppfattade genusedmönster då de genom markörer avgjorde vilket kön karaktärerna i böckerna hade. Barnen uppfattade framförallt genusedmönster genom hårets längd och dess accessoarer samt genom vilket klädesplagg karaktärerna hade och vilka färger det var på dem. För att koppla tillbaka till inledningen och till vår berättelse om Jessica kan vi se att situationen skulle varit annorlunda om Jessica skulle haft en rosa basketdräkt då majoriteten av barnen vi haft boksamtal med, ansåg att färgen rosa är förknippat med flickor och det kvinnliga könet.

Vi ser i vår studie att barnen ger uttryck för att det är viktigt att karaktärerna och personer har en könstillhörighet. När barnen ställs inför en uteslutningssituation för att ta reda på könstillhörighet använder de sig först av markörer för att urskilja. Om könstillhörigheten fortfarande inte är tydlig för dem tar de reda på namnet för att försäkra sig om könet.

Vi kan även dra slutsatsen att stereotyperna genusedmönstren som är svåra att bryta. Men trots det ser vi att några av barnen utmanar dessa genusedmönster. Vilket vi ser som positivt då barnens erfarenheter grundar sig i hemmen och förskolan, vilket innebär att hemmen eller förskolan har arbetat medvetet med genus med barnen. Barn sinsemellan konstruerar även de genused tillsammans, vilket innebär att det är viktigt att barn som utmanar genusedmönster tillåts att göra det.

5.5 Pedagogisk relevans och vidare forskning

I Förskolans läroplan (Skolverket, 2011o) står det att förskolan ska motverka stereotyperna könsroller och könsmoder, denna studie belyser hur medvetna val av böcker samt boksamtal kan påverka och hur vuxna kan problematisera genus

tillsammans med barn. Den här studien är av relevans för läraryrket då det i förskolan är lärare som väljer ut vilka böcker de ska ha på avdelningen. Lärarna måste vara medvetna om att böcker påverkar barnen och vilka signaler böcker sänder ut. Det krävs att lärarna väljer ut böcker med omsorg för att få en balans på genussignalerna i bilderböcker. Därför anser vi att denna studie kan ses som relevant. Vid vidare forskning skulle det vara intressant att byta ut informanterna mot äldre barn för att se skillnaden på resultatet och hur äldre barn erfar genus i litteratur.

REFERENSLISTA

Ambjörnsson, F (2011). *Rosa - den farliga vägen*. Stockholm: Ordfront.

Berglund, T (2003). Några teoretiska utvecklingslinjer inom historisk mansforskning. Welinder, Stig (2003) (red). *Män och manligheter från vikingar till Kalle Anka*. S 7-25.

Bergström, G (1972). *God natt, Alfons Åberg*. Rabén & Sjögren.

Chambers, A (2007). *Böcker inom oss-om boksamtal*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Davies, B (2003). *Hur flickor och pojkar göra kön*. Stockholm: Liber.

Denscombe, M (2009). *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Edwards, A (2008) *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. Stockholm: Natur och Kultur.

Elvin-Novak, Y och Thomsson, H (2003). *Att göra kön: om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Bonnier.

Genus. 2012. *Nationalencyklopedin*. www.ne.se/sok?q=genus
Hämtad 2012-05-02 kl 15.39

Green, S & Hogan, D (2011). *Researching children's experience*. London: Sage.

Hartman, J (2004). *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.

Hellman, A (2010). *Kan Batman vara rosa?* Göteborgs universitet. Hämtad 2012-05-03 kl 11.24 gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22776/2/gupea_2077_22776_2.pdf

Hirdman, Y (2003). *Genus: om de stabila föränderliga former*. 2 [rev] uppl. Malmö: Liber.

Kåreland, L (2005). Frihet eller närhet? Om Benny och Malla. I Kåreland, L (2005) (red). *Modig och stark – eller ligga lågt*. S 25-52. Stockholm: Natur och kultur.

Kåreland, L och Lindh-Munther, A (2005). (S)könlitteraturen i förskolan. I Kåreland, L (2005) (red). *Modig och stark – eller ligga lågt*. S 113-152. Stockholm: Natur och kultur.

Kåreland, L och Lindh-Munther, A (2005). Om läsning och könsmönster i förskolan. I Kåreland, L (2005) (red). *Modig och stark-eller ligga lågt*. S 53-75 Stockholm: Natur och kultur.

Kåreland, L (2009). *Barnboken i samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Könsroller. 2012. *Nationalencyklopedin*. www.ne.se/sok?q=könsroller
Hämtad 2012-05-02 kl 15:37

Lindenbaum, P (2007). *Kenta och barbisarna*. Rabén & Sjögren.

Nilson, M (2010). *Från Gossip Girl till Harry Potter: genusperspektiv på ungdomslitteratur*. Lund: BTJ förlag

Rhedin, U (2001). *Bilderboken - på väg mot en teori*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.

Rhedin, U (2004). *Bilderbokens hemligheter*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.

Simonsson, M (2004). *Bilderboken i förskolan - en utgångspunkt för samspel*. Linköping: Linköpings universitet.

Skolverket (2011). *Läroplan för förskolan, Lpfö98* (reviderad 2010). Stockholm: Fritzes.

Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svaleryd, K (2008). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Widmark, M & Sternehäll, B (2007). *Racer-Rakel och fångarna i svinstian*. Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.

Ärlemalm-Hagsér, E & Pramling Samuelsson, I (2009). Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan. *Pedagogisk forskning i Sverige* 2009, ÅRG 14 NR 2 s 89-109. Hämtad 2012-05-04 kl 13.30.

Österlund, M (2008). "Se så söt du blir i den här"- Barnboken 2008 nr2 – tidskrift för barnlitteraturforskning. Hämtad: 2012-04-04 kl 15:45

<http://www.sbi.kb.se/sv/Forskning/Barnboken/Aldre-nummer/Argang-2008/Nummer-2/>

BILAGA

Hej!

Vi heter Cecilia Larsson och Emma Bäckman och går vår sista termin på lärarprogrammet på Mälardalens högskola. Vi skriver vårt examensarbete som handlar om genus där vi kommer att analysera hur genus framställs i bilderböcker. Vi ska även undersöka barnens egna syn kring genus. För att lyckas med detta behöver vi intervjua barnen på (...) men det kräver Din/Er tillåtelse.

Intervjuerna kommer att bandas, för att underlätta efterarbetet. Banden kommer givetvis behandlas konfidentiellt så barnets identitet förblir anonymt. Inte heller förskolans namn kommer att nämnas i arbetet.

Har Du/Ni några frågor så hör gärna av Dig/Er till oss

Emma Bäckman

Tel: (...)

Mail: Ebn09001@student.mdh.se

Cecilia Larsson

Tel: (...)

Mail: Cln07003@student.mdh.se

Barnets namn (text): _____

- Jag/Vi **tillåter** att Mitt/Vårt barn blir intervjuat
- Jag **vill** bli intervjuad
- Jag/Vi **tillåter inte** att Mitt/Vårt barn blir intervjuat

Målsmans underskrift: _____

Barnets underskrift: _____